

ЩОДО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ВІЛЬНИЙ ВИБІР ЗАХИСНИКА В НОВОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Як відомо, стаття 45 нового КПК України 2012 р. передбачає можливість допуску до участі у справі на стороні захисту як захисника лише адвоката, відомості про якого внесено до Єдиного реєстру адвокатів України [1]. Ця норма викликає значні сумніви щодо її конституційності.

Так, відповідно до статті 59 Конституції України, кожен має право на правову допомогу; кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура [2].

Стаття 44 КПК 1960 р., що діяв до листопада 2012р. (в редакції Закону від 23 грудня 1993 року № 3780-ХІІ) передбачала майже аналогічне сьогоднішньому формулювання щодо участі в кримінальній справі захисника [3].

Висловлюючи правову позицію щодо офіційного тлумачення гарантії, яка міститься в ч. 1 ст. 59 Конституції України, Конституційний Суд України у своєму рішенні від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000 зазначав що цю гарантію треба розуміти як конституційне право підозрюваного, обвинуваченого і підсудного при захисті від обвинувачення та особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою отримання правової допомоги вибирати захисником своїх прав особу, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Конституційне положення щодо дії в Україні адвокатури Конституційний Суд в цьому ж рішенні тлумачить як одну із конституційних гарантій, що надає підозрюваному, обвинуваченому і підсудному можливість реалізувати своє право вільно вибирати захисником у кримінальному судочинстві адвоката – особу, яка має право на заняття адвокатською діяльністю.

Цим же рішенням Конституційний Суд визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними) згадані положення частини першої статті 44 КПК 1960 р., за яким обмежувалося право на вільний вибір підозрюваним, обвинуваченим і підсудним як захисника своїх прав, крім адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи [4].

Відповідно ж до ч. 2 ст. 44 КПК 1960 р. (в редакції Закону від 21 червня 2001 року № 2533-III), як захисники допускалися особи, які мали свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні та інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи; у випадках і в порядку, передбачених зазначеним Кодексом, як захисники допускалися близькі родичі обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, його опікуни або піклувальники [3].

Відповідно до ст. 22 Конституції України, права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними; конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод [2].

Водночас прийняттям КПК 2012 р. звужено права обвинуваченого, підозрюваного, підсудного, засудженого, виправданого на вибір в якості захисника іншого фахівця в галузі права (крім адвоката), а також фактично ліквідовано право на обрання захисником близького родича, опікуна, піклувальника, що, на наш погляд, не відповідає вищезазначеним нормам Конституції України. Звуження права на обрання в якості захисника лише

адвоката – може фактично призвести до порушення права на захист наприклад, у випадках, коли особа не має фінансової можливості запросити адвоката, і бажає одержати безоплатну юридичну допомогу, але не від призначеного адвоката, а від іншого фахівця в галузі права, що погоджується надавати таку допомогу зазначеній особі.

Згаданий недолік потребує усунення при внесенні змін до КПК 2012 р., в якому, на нашу думку, слід передбачити право обвинуваченого, підозрюваного, підсудного, засудженого, виправданого на вибір в якості захисника в кримінальному процесі будь-якого фахівця в галузі права (крім адвоката), або близького родича. Водночас слід конкретизувати в законі, що слід розуміти під фахівцем у галузі права. На наш погляд, це має бути будь-яка фізична особа, що має вищу юридичну освіту.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1370.
2. Конституція України. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. Ст. 15.
4. Рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000 у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Г.І. щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника). // Офіційний вісник України. – 2000. – № 47. – Ст. 204.